

1869–1999

130 let nakladatelství Hynek

Z portugalského originálu
Livro do Desassossego,
composto por Bernardo Soares
Ática, Lisboa 1982
Editorial Presença, Lisboa 1990–1991
Assírio & Alvim, Lisboa 1998

Pessoa, Fernando
Kniha neklidu
Praha: nakladatelství Hynek, 1999

Copyright © Assírio & Alvim and the Heirs
of Fernando Pessoa, 1998
Translation © Pavla Lidmilová, 1992, 1995, 1999
Cover © Petr Sacher, 1999
Redakce Jiří Navrátil
České vydání © nakladatelství Hynek, s. r. o., 1999
Typografie a sazba CADIS, Praha
Tisk a vazba Tiskárny Vimperk, a. s.
Printed in Czech Republic
ISBN 80-86202-55-0

Do "Livro do Desasociego,
composto por Bernardo
Soares, ajudante de guarda-
livros na cidade de Lisboa",

por

Fernando Pessoa

Z „Knihy neklidu,
sepsané Bernardem
Soaresem, pomocným
účetním v městě Lisabonu“,

od

Fernanda Pessoy

Snad je všechno symbol a stín...

ÚVOD

Nevelký počet lisabonských restaurací nebo hospod má nad slušně vyhlížející hostinskou místností ještě jeden nevzhledný, domácí lokál jako odněkud ze Zlámané Lhoty. V těch lokálech, až na neděli málo navštěvovaných, najdete kuriózní typy i lidi naprosto nezajímavé, všelijaké životní outsidersy.

Touha po klidu a přijatelné ceny mě vedly k tomu, že v určitém období svého života jsem v jednom z takových lokálů býval častým hostem. Pokud jsem zrovna večeřel v sedm, skoro vždy jsem tam zastihl jednoho člověka, který mě teprve postupem času začal zajímat.

Vypadal tak na třicet, hubený, spíš vyšší než menší, vsedě přehnaně shrbený, ne však už tolik vestoje, a oblečený s jistou nedbalostí, která tak docela nedbalá nebyla. Na bledé tváři nezajímavých rysů mu jakýsi výraz utrpení rovněž na zajímavosti nepřidal, a těžko se dalo určit, jaký druh utrpení ten výraz vyjadřuje – snad všecko možné, strádání, tíseň či utrpení, jež je výsledkem lhostejnosti člověka, který už vytrpěl víc než dost.

Nikdy toho moc nesnědl a nakonec si ukroutil cigaretu. Neobyčejně pozorně se rozhlížel po lidech kolem sebe, ne však podezíravě, zato s jakýmsi zvláštním zájmem; nepozoroval je však zřejmě proto, aby je zkoumal, ale jako by se o ně zajímal, aniž by si chtěl zapamatovat jejich vzhled nebo vypátrat, jak se projevují. Tenhle pozoruhodný rys mě na něm upoutal ze všeho nejdřív.

Začal jsem si ho líp všímat. Zjistil jsem, že určitým neurčitým způsobem oživuje jeho vzezření určitý výraz inteligence. Tento vzhled však tak často zakrývala skleslost, trvalá chladná tíseň, že odhalit ještě nějaký jiný rys nebylo snadné.

Od jednoho číšníka jsem se náhodou dozvěděl, že je to zaměstnanec nedaleké obchodní firmy.

Jednou se cosi strhlo na ulici, hned pod okny – poprali se tam dva chlapi. Všichni z lokálu se rozběhli k oknům, i já a ten člověk, o němž mluvím. Cosi jsem k tomu prohodil a on mi odpověděl tímž tónem. Měl nevýrazný a rozechvělý hlas jako ti, co už v nic nedoufají, protože doufat nemá vůbec žádný smysl. Bylo ale možná absurdní přisuzovat mému večernímu sousedovi z restaurace takovou důležitost.

Od toho dne jsme se nevím proč začali zdravit. Když nás potom jednou sblížila ta bezvýznamná okolnost, že jsme oba přišli k večeři o půl desáté, dali jsme se do řeči. V jednu chvíli se mě zeptal, jestli píšu. Přisvědčil jsem. Vyprávěl jsem mu o časopise „Orpheu“, jehož první číslo před nedávnem vyšlo. On jej pochválil, a ne málo, a já pak doopravdy žasl. Dovolil jsem si podotknout, že mě to udivuje, protože tvorba těch, co publikují v „Orpheu“, bývá určena nemnohým. Odpověděl mi, že možná mezi ty nemnohé patří. Ostatně, jak podotkl, taková tvorba pro něj není ničím zvlášť novým: a plaše dodal, že jelikož nemá kam chodit ani co dělat, ani nemá přátele, které by navštěvoval, a číst ho nebaví, tráví své večery v podnájmu tím, že taky píše.

Tato kniha je životopis někoho, kdo nikdy život neměl.

Někdy si myslím, že nikdy nevyjdu ze Zlatnické ulice. A takhle napsané mi to připadá jako věčnost.

Nejbídnější ze všech potřeb – potřeba svěřovat se a zpovídat. Je to potřeba duše být vnější.

Ano, zpovídej se; ale zpovídej se z toho, co necítíš. Ano, zbav svou duši tíže svých tajemství tím, že je řekneš; ale ještě dobře, že tajemství, které říkáš, jsi nikdy neřekl. Lži sám sobě, dřív než tu pravdu řekneš. Vyjádřit (se) znamená chybovat. Buď si vědom: vyjádřit nechť je pro tebe totéž co lhát.

Deník jasného vidění

Můj život – anděly vypískaná tragédie, z níž bylo uvedeno pouze první dějství.

Přátelé – žádní. Jen pár známých, jimž připadá, že ke mně cítí sympatie, a snad by je mrzelo, kdyby mě přejel vlak a při pohybu kdyby přšelo.

Přirozenou odměnou za mé životní ústraní je neschopnost se mnou soucítit, kterou jsem si u druhých vypěstoval. Kolem mě je aureola chladu, ledový kruh, který druhé odpuzuje. Stále ještě neumím snášet svou samotu bez utrpení. Tak těžké je dosáhnout oné povznesenosti ducha, jež umožňuje, aby osamělost byla klidem bez úzkosti.

Nikdy jsem nebral vážně přátelství, které mi bylo projevono, stejně jako bych nebral vážně, kdyby mě někdo ujišťoval o své lásce, což je mimochodem vyloučené. Přestože jsem si nikdy nedělal iluze o těch, kdož se prohlašovali za mé přátele, vždy-

cky jsem nakonec utrpěl zklamání – tak složitá a delikátní je má osudová způsobnost trpět.

Nikdy jsem nepochyboval, že všichni jsou s to mě zradit; po každé mě ohromilo, když mě zradili. Když nastalo to, co jsem čekal, bylo to pro mě vždycky neočekávané.

Jelikož jsem u sebe nikdy nenašel vlastnosti, které by mohly někoho přitahovat, nebyl jsem nikdy schopen uvěřit, že by právě mnou se někdo cítil přitahován. Znělo by to jako hloupá skromnost, kdyby to řada faktů – těch neočekávaných faktů, které jsem očekával – soustavně nepotvrzovala.

Stejně tak by mě nenapadlo, že by mě někdo mohl mít rád ze soucitu, protože – jakkoli jsem fyzicky nepůvabný a nepřijatelný – nedosahuji onoho stupně přirozené poníženosti, jímž bych vstoupil do sféry cizího soucitu, ba ani oné sympatičnosti, která soucit přitahuje, i když si jej evidentně nezasluhuje; a to, co si u mě útrpnosti zaslouží, jí nikdy nemůže dosáhnout, protože pro duchovní mrzáky žádná útrpnost není. Takže jsem se octl v onom těžišti opovržení druhých, v němž k ničím sympatiím neinklinuji.

Celý svůj život se tomu snažím přizpůsobit tak, abych příliš necítil, jak je to kruté a odporné.

Je třeba jisté intelektuální odvahy, aby člověk neohroženě přiznal, že není víc než lidská troska, přežívající zmetek, neškodný blázen; ještě větší odvahy ducha je však třeba k tomu, aby se po tomto zjištění svému úkolu dokonale přizpůbil a bez jakékoli vzpoury, rezignace a gesta či pokusu o gesto přijal přirozené prokletí, vnucené mu přírodou. Chtít, aby tím netrpěl, by bylo příliš, protože není v lidských silách přijímat zřejmé zlo a nazývat je dobrem; přijme-li je však jako zlo, není možné, aby jím netrpěl.

Mým neštěstím – neštěstím pro mé štěstí – je to, že na sebe pohlížím zvenčí. Uviděl jsem se, jak mě vidí druzí, a začal jsem sebou pohrdat – ani ne proto, že bych u sebe shledal vlastnosti takového řádu, aby pohrdání zasluhovaly, jako spíš proto, že jsem se začal vidět, jak mě vidí druzí, a pocítil jsem prostě pohrdání, jaké ke mně cítí oni. Ponížilo mě, že jsem se poznal. A jelikož této kalvárii není souzena vznešenost ani krátce nato vzkříšení, nemohl jsem tou nízkostí netrpět.

Pochopil jsem, že je nemožné, aby mě někdo miloval, jedi-
ně že by naprosto postrádal estetické cítění – a kvůli tomu bych
pak já pohrdal jím; a že i cítit ke mně sympatie by bylo jen roz-
marem cizí lhostejnosti.

Vidět jasně do sebe i do toho, jak nás vidí druzí! Octnout se
této pravdě tváří v tvář! A nakonec Kristův výkřik na Kalvárii,
když se octl tváří v tvář své pravdě: Bože můj, Bože můj, proč
jsi mne opustil?

Člověk by neměl mít možnost vidět svou vlastní tvář. Není nic
strašnějšího. Příroda ho obdařila tím, že ji vidět nemůže, zrov-
na tak jako se nemůže sám sobě podívat do očí.

Jen v hladině řek a jezer mohl svůj obličej spatřit. A i postoj,
který k tomu musel zaujmout, byl symbolický. Musel se sklo-
nit, snížit se, aby spáchal tu haněbnost a viděl se.

Tvůrce zrcadla otrávil lidskou duši.

Všecko mi uniká. Celý můj život, mé vzpomínky, moje před-
stavivost a její obsah, moje osobnost, všecko mi uniká. Ustavič-
ně cítím, že jsem byl jiný, cítil jako jiný, myslel jako jiný. Při-
hlížím teď představení na jiné scéně. A to, čemu přihlížím,
jsem já.

Když se přehrabuji ve svých literárních zásuvkách, případnu
občas na nějaké stránky, které jsem napsal před deseti, patnácti,
ba i více lety. A mnohé jako by byly dílem kohosi cizího; ne-
rozpoznávám se v nich. Někdo je ovšem napsal, a to jsem byl
já. Cítím se v nich já, ale jakoby v jiném životě, z něhož bych
právě teď procítl jako z podivného spánku.

Často najdu věci, které jsem psal ještě velice mlád – v sedm-
nácti, dvaceti letech. A nepamatuji se, že bych v tom věku mohl
mít takovou vyjadřovací schopnost, jakou některé stránky pro-
zrazují. Určité věty těch textů z různých období nepříliš vzdále-
ných od mého dospívání na mě dělají dojem, že jsem je napsal
takový, jaký jsem teď, vychovaný léty a událostmi. Poznávám,
že jsem stejný, jaký jsem byl. A jelikož cítím, že jsem dnes hod-

ně pokročil ve srovnání s tím, jaký jsem byl, ptám se, kde tedy je ten pokrok, byl-li jsem tenkrát stejný, jaký jsem dnes.

Je v tom nějaká záhada, která mě oslabuje a tíží.

Zrovna před několika dny mě doslova ohromil krátký text z mé minulosti. Pamatuji se naprosto jasně, že moje bytí relativní jazyková péče je nedávného data. V zásuvce jsem našel jeden svůj mnohem starší text, v němž právě takhle péče byla náležitě zdůrazněna. Zřejmě jsem si v minulosti nerozuměl. Jak jsem se dostal k tomu, co už jsem byl? Jak jsem se poznal dnes takový, jaký jsem se nepoznával včera? A všechno se mi plete v labyrintu, kde se sám se sebou sobě ztrácím.

Bloudím v myšlenkách a jsem si jist, že to, co píšu, už jsem napsal. Vzpomínám si. A ptám se toho, kdo se ve mně domnívá být, nebude-li v platonismu pocitů jiná případnější reminiscence, jiná vzpomínka z nějakého dřívějšího života, která by byla pouze z tohoto života...

Bože, Bože, komu to přihlížím? Kolika jsem? Kdo je to já? Co to je ten interval mezi mnou a mnou?

Omar Chajjám

Omar měl osobnost; já naštěstí nebo naneštěstí nemám žádnou. Od toho, co jsem v jedné chvíli, se v další chvíli vzdaluji; na to, čím jsem byl jednoho dne, už dalšího dne zapomínám. Ten, kdo jako Omar je tím, kým je, žije v jediném světě, což jest svět vnější; ten, kdo jako já není tím, kým je, žije nejen ve vnějším světě, ale i v postupném a rozmanitém světě vnitřním. Jeho filosofie, i kdyby chtěla být táž jako Omarova, v žádném případě takovou být nemůže. A tak mám v sobě více méně nechtěně – jako nějaké duše – různé filosofie podrobené kritice. Omar je všechny mohl zavrhnout, neboť mu byly vnější, já však je zavrhnout nemohu, protože jsou já.

Z dnešního dne nakonec zůstane to, co zůstalo ze včerejška a co zůstane ze zítřka: neukojitelná a nezměrná touha být stále týž a jiný.

Čas pociťuji s ohromnou bolestí. Až příliš mě dojíká, když mám cokoli opustit. Ubohý pronajatý pokojík, kde jsem strávil pár měsíců, stůl ve venkovském hotelu, kde jsem pobyl šest dní, ba i tu smutnou čekárnu na nádraží, kde jsem dvě hodiny čekal na vlak – ano, když ale opouštím to, co je v životě doberého, a se vši citlivostí svých nervů si pomyslím, že už to nikdy neuvidím a nebudu mít, přinejmenším právě v tom okamžiku, bolí mě to přímo metafyzicky. V duši se mi rozevře propast a ledový závan Boží hodiny se mi zlehka dotkne sinalé tváře.

Ten čas! Ta minulost! To, co jsem byl a už nikdy nebudu! To, co jsem měl a víckrát mít nebudu! Ti Mrtví! Mrtví, kteří mě milovali v dětství. Když si je připomenu, celá duše mi zledoví, jako bych byl vyhoštěn z jejich srdcí, a sám ve své vlastní noci jako žebrák oplakávám hluboké mlčení všech dveří.

Svoboda je možnost osamocení. Jsi svobodný, pokud se můžeš odloučit od lidí a netáhne tě k nim potřeba peněz nebo stádní pud, láska, sláva nebo zvědavost, které se v tichu a samotě nemají čím živit. Pokud nedokážeš žít sám, narodil ses jako otrok. Můžeš mít veškerou velikost ducha i duše: jsi vznešený otrok nebo inteligentní sluha; nejsi svobodný. A nemáš v sobě tragédii, protože ta tragédie, že ses už narodil, se netýká tebe, ale pouze Osudu. Běda však, jestli sám tlak života tě přinutí být otrokem. Běda ti, jestliže ses narodil svobodný a schopný si vystačit a izolovat se, a nouze tě přinutí k soužití. To pak je tvoje tragédie a tu si neseš v sobě.

Narodit se svobodný je největší velikost člověka, povyšuje te pokorného poustevníka nad krále, ba i nad bohy, jimž je vlastní síla, nikoli však to, že by jí pohrdali. Smrt je osvobození, protože zemřít znamená nikoho nepotřebovat. Ubohý otrok je násilím osvobozen od svých slastí a strastí, od vytouženého nepřetržitého života. Král je osvobozen od svých panství, kterých se nechtěl zbýti. Ty, jež rozdávaly lásku, jsou osvobozeny od triumfů, které zbožňovaly. Ti, kdož vítězili, jsou osvobozeni od vítězství, jež jim byla v životě souzena.

Proto smrt povznáší, odívá ubohé absurdní tělo nevidanou nádherou. V ní je totiž člověk svobodný, i kdyby nechtěl. Není totiž otrokem, i kdyby otroctví oplakal. Stejně jako král, jehož největší slávou je jeho královské jméno a jenž jako člověk může být směšný, ale jako král je svrchovaný, tak také mrtvý může být nestvůrný, ale je svrchovaný, neboť smrt ho osvobodila.

Zavírám unaveně okenice, vylučuji svět a na nějaký čas mám svobodu. Zítřka budu znova otrokem; nyní však, když jsem sám a nikoho nepotřebuji a bojím se jen, aby mě nevyrušil něčí hlas nebo něčí přítomnost, mám svou malou svobodu, své chvíle na výsostech.

Opřu se o opěradlo židle a zapomenu na život, který mě tíží. Bolí mě jen to, že mě bolel.

Ani rozkoš, ani slávu, ani moc: svobodu, jediné svobodu.

Přejít od přeludů víry k přízrakům rozumu znamená pouze vyměnit celou. Zato umění nás osvobozuje jak od konvenčních a zastaralých idolů, tak od ušlechtilých idejí a sociálních problémů – což jsou rovněž idoly.

Patřím ke generaci, která zdědila nevíru v křesťanskou víru a v sobě si vytvořila nevíru ve všechny ostatní víry. Naši otcové ještě měli puzení k víře, které z křesťanství přenesli na jiné formy iluze. Jedni se nadchli pro sociální rovnost, druhí se zamílovali výlučně do krásy, jiní věřili ve vědu a v její užitek, a někteří ještě křesťanštější se vydali na Východ i na Západ hledat jiné náboženské formy jako náplň vědomí, jemuž pouhé žití připadalo prázdné.

To vše my jsme ztratili, všechny tyto útěchy nám byly odeprény. Každá civilizace sleduje svou vlastní náboženskou linii, která ji reprezentuje: přejít k jinému náboženství znamená ztratit to dřívější a nakonec je ztratit všechna.

My ztratili to dřívější a ostatní také.

Každý z nás tedy zůstal odkázán sám na sebe v bezútěšném pocitu žití. Loď se zdá být určena k tomu, aby plula; jejím ur-

čením však není plout, nýbrž dospět do přístavu. My jsme se octli v situaci, že plujeme, aniž bychom měli ponětí o přístavu, do něhož bychom se měli uchýlit. Bolestně tak napodobujeme dobrodružné heslo argonautů: plout je nutné, žít nikoli.

Zbavení iluzí žijeme jen ze snu, což je iluze člověka, který iluze mít nemůže. A žijíce ze sebe samých, umenšujeme se, protože úplný člověk je ten, který se nezná. Bez víry nemáme naději a bez naděje v podstatě nežijeme. Jelikož nemáme představu o budoucnosti, nemáme ji ani o dnešku, protože pro činnost člověka je dnešek jen úvodem k budoucnosti. Energie k boji se v nás narodila mrtvá, protože my jsme se narodili bez nadšení pro boj.

Někteří se nedostali dál než k tupému dobývání každodennosti, k ubohé starosti o chléb vezdejší, který však chtějí mít bez větší námahy, bez uvědomělého úsilí, bez ušlechtilosti zdaru.

Ti lepší z nás se zřekli věcí veřejných; nic nechceme a nic si nepřejeme a ten kříž prosté existence se snažíme donést až na kalvárii zapomnění. Marné úsilí, není-li si ten, kdo Kříž nese, vědom božského původu.

Jiní zase, zaměstnání vnějšími věcmi, oddali se kultu zmatku a hluku a domnívají se, že žijí, když se slyší, věří, že milují, když se střetávají s vnější stránkou lásky. Žít nás bolelo, protože jsme věděli, že jsme živí; umřít nás neděsilo, protože jsme ztratili normální pojem smrti.

Jiní však, Plémě Konce, duchovní mez Mrtvé Hodiny, nenašli ani odvahu k negaci a uchýlení se do sebe sama. Jejich život spočíval v popření, v nespokojenosti a v beznaději. Prožili jsme to však zevnitř, bez gest, neustále zavření – alespoň co se způsobu života týče – mezi čtyřmi stěnami pokoje a mezi čtyřmi zdmi neschopnosti jednat.

Jen jedenkrát jsem byl doopravdy milován. Sympatie jsem vzbuzoval vždycky, u všech. Ani pro náhodné známé nebylo snadné chovat se ke mně hrubě nebo podrážděně nebo dokonce chladně. Kdybych se byl snažil, byl bych mohl – možná – ně-

jsem zvědavý. Na fakta, ať jsou jakákoli, nejsem zvědavý vůbec.

Stává se mi občas, a to pokaždé takřka znenadání, že mě mezi jinými pocity přepadne tak strašlivá únava ze života, že není ani pomyšlení na to, abych se ji snažil nějak přemoci. Sebevražda jako lék se zdá nejistá a smrt ani za předpokladu nevědomí nestačí. Je to únava, která si činí nárok nikoli na to, aby člověk přestal existovat – což může a nemusí být možné –, ale na cosi mnohem hroznějšího a hlubšího, aby totiž vůbec nebyl existoval, což je neuskutečnitelné.

Někdy se mi zdá, že v převážně zmatených úvahách Indů vytuším cosi z tohoto nároku, který je zápornější než samo nic. Buď však jim chybí ostrost pocitu, aby tak mohli vypovědět, co si myslí, nebo jim chybí pronikavost myšlení, aby tak mohli pocítit, co cítí. Fakt je, že to tušené u nich nevidím. Fakt je, že jsem, zdá se, první, kdo slovy vyjadřuje zlověstnou absurditu tohoto pocitu, proti němuž není léku.

A já jej léčím tím, že o něm píšu. Ano, neexistuje zoufalství, je-li opravdu hluboké, aby na ně neplatil ironický lék vyslovením, pokud ovšem to není pouhý pocit, ale podílí se na něm inteligence. I kdyby literatura k ničemu jinému nebyla dobrá, aspoň tohle, přestože jen pro pár lidí, by stálo za to.

Neduhy inteligence bolí bohužel méně než neduhy citů, a neduhy citů bohužel méně než neduhy těla. Říkám „bohužel“, protože lidská důstojnost by si žádala opak. Neexistuje tak úzkostný pocit tajemství, který by bolel tolik jako láska, žárlivost nebo stesk, který by dusil tak jako intenzivní tělesný strach, který by člověka změnil tak jako hněv nebo ctižádost. Ale také žádná bolest z těch, co drásají duši, nedokáže tak opravdově bolet jako bolest zubů, břicha nebo (domnívám se) bolesti porodní.

Jsme ustrojeni tak, že inteligence, která určité city nebo pocity zušlechťuje a vyzvedá nad ostatní, je zároveň snižuje, pokud jejich analýzu rozšiřuje na srovnání se všemi ostatními.

Píšu jako člověk, který spí, a celý můj život je zatím nepopsaná stvrzenka.

V kurníku, odkud půjde pod nůž, zpívá kohout hymny na svobodu, protože mu dali dvě bidýlka.

Den co den se přiházejí na světě věci, jež nelze vysvětlit známými zákony věcí. Den co den se o nich chvilku mluví a zase se zapomene, a totéž tajemství, které ty věci přineslo, je zase odnáší, aby se záhada změnila v zapomnění. Takový je zákon toho, co má být zapomenuto, neboť to nemůže být vysvětleno. V slunečním světle dál funguje viditelný svět. Ten cizí na nás číhá ve stínu.

V lese odcizení

Vím, že jsem procitl a že dosud spím. Mé dávné tělo znavené žitím, mi říká, že je dosud příliš brzy... Zdáli žhnu horečkou. Tížím se, nevím proč...

V jasnozřivé, tíživě netělesné malátnosti setrvávám mezi spánkem a bděním, ve snu, který je stínem snění. Má pozornost se vznáší mezi dvěma světy a poslepu vidí hlubinu moře a hlubinu nebe; a tyto hlubiny se vzájemně prolínají, mísí, a já nevím, kde jsem, ani o čem sním.

Vítr stínů navívá popel jalových úmyslů na to, čím jsem procitl. Z neznámé oblohy kane vlahá rosa nudy. Duší mi zevnitř hýbe velká netečná úzkost a mění mě nejistě jako vánek obrysy korun stromů.

V měkké, teplé ložnici je předjití zvenku jen dechem polostínu. Jsem sám pokojný zmatek... Nač se má rozednít?... Jen nerad si uvědomuji, že se rozední, jako by k tomu mělo dojít mým přičiněním.

S neurčitou váhavostí zklidním. Zmalátním. Vznáším se ve vzduchu mezi bdělostí a spaním a tu se objevuje jakási jiná skutečnost a já uprostřed ní, nevím kde, neboť zde to není...

Objevuje se, ale nesmazává tuhle skutečnost, skutečnost vlahé ložnice, ani tamtu skutečnost podivného lesa. Obě dvě spolu trvají v mé nespoutané pozornosti jako dva mísící se sloupce dýmu.

Jak zřetelná je ta chvějivá průzračná krajina té i oné skutečnosti!...

A kdo je tahle žena, která se mnou obestírá pohledem ten cizí les? Proč vlastně se teď na to sám sebe ptám?... Ani nevím, že bych to chtěl vědět...

Matná ložnice je tmavé sklo, jehož jsem si vědom a skrze něj vidím tu krajinu... a tu krajinu už dávno znám a už dávno s tou ženou, kterou neznám, bloudím její neskutečností v jiné skutečnosti. Cítím v sobě celá staletí, co znám ony stromy a ony květy a ony scestné cesty a onu svou bytost, jež tam těká dávná a očividná před mým zrakem, jež vědomí, že jsem v téhle ložnici, obestírá polostínem zrání...

Čas od času tím lesem, kde zdáli se vidím a cítím, žene pomalý závan větru dým, a ten dým je jasné a temné vidění ložnice, kde jsem přítomen, tohoto matného nábytku a závěsů i její noční malátnosti. Pak vítr ustane a krajina onoho jiného světa je zase jen sama sebou...

Jindy je tenhle úzký pokoj jen mlžný popel na obzoru té odlišné země... A jsou chvíle, kdy zem, po níž tam šlapeme, je ta viditelná ložnice...

Sním a ztrácím se, jsa dvojí, já a ta žena... Stravuje mě černý oheň veliké únavy... Tísňí mě nepravý život veliké, trpné touhy...

Ó matné štěstí!... Věčné setrvávání na rozcestí!... Sním a vzadu za mou pozorností se mnou sní někdo jiný. A já možná nejsem než sen toho Někoho, jenž neexistuje...

Předjití venku tak vzdálené! Les tak přítomný před mýma jinýma očima!

A já, který daleko od té krajiny na ni téměř zapomínám, cítím po ní stesk právě ve chvíli, kdy ji mám, a oplakávám ji a dychtím po ní, právě když jí procházím...

Stromy! květy! rozkošatělé úkryty cest!...

Někdy jsme se zavěšeni procházeli ve stínu cedrů a zmarlík a žádný z nás nemyslel na žití. Naše tělo nám bylo nejasnou vůní a náš život ozvěnou zurčícího pramene. Vzali jsme se za ruce a naše pohledy se tázaly, jaké asi je být smyslný a chtít uskučnit v těle iluzi lásky...

V naší zahradě byly květy všech krás... – růže na okrajích svínuté, nažloutle bílé lilie, vlčí máky málem utajené, kdyby je neprozrazovala jejich červeň, fialky odkázané na trsnaté lemy záhonů, drobkounké pomněnky, na vůni chudé kamélie... A z výše nad vzrostlou trávou se na nás kulily oči osamělých slunečnic.

Odhalenou duší jsme se zlehka dotýkali viditelné svěžesti mechů, a když jsme míjeli palmy, štlíhlo v nás tušení jiných krajů... A při té vzpomínce v nás stoupal pláč, neboť ani zde, jsouce šťastni, jsme štěstí nepoznali...

Duby plné uzlovitých staletí nám podráždily nohy mrtvými chapadly svých kořenů... Platany postávaly... A v dálce, mezi stromy nablízku, visely v tichu loubí černající hrozny vína...

Náš sen o žití letěl na křídlech před námi a my pro něj měli stejný a cizí úsměv smluvený v duších, aniž jsme na sebe pohlédlí, aniž jsme jeden o druhém věděli víc, než lze cítit z přítomnosti paže opřené o odevzdanou pozornost paže druhé.

Náš život neměl vnitřek. Byli jsme vně a jiní. Neznali jsme se, jako bychom se byli našim duším zjevili po cestě napříč snem...

Zapomněli jsme na čas a nesmírný prostor se nám v pozornosti zmenšil. Bylo snad něco skutečného, co by si zasloužilo otevřený pohled určený věcem, jež existují, mimo ony blízké stromy, ona vzdálená loubí, ony nejzazší hory na obzoru?...

Na vodních hladinách naší nedokonalosti pravidelné kapky snu odměřovaly neskutečné chvíle... Nic nestojí za to, ó má vzdálená lásko, až na vědomí, jak příjemné je vědět, že nic nestojí za to...

Strnulá hnutí stromů; nepokojný klid pramenů; nedefinovatelný dech vnitřního rytmu mízy; pomalé smrákání věcí, které jako by z jejich nitra v duchovní shodě podávalo ruce vzdálenému a duši blízkému smutnění vysokého ticha nebes; rovnoměrné a marné padání listů, kapky odcizování, v němž se nám krajina obrací cele k sluchu a rozesmutňuje se v nás jako vzpomínaná vlast – to vše nás neurčitě obepínalo jako rozpínaný pás.

Tam jsme prožívali čas, který neuměl uplyvat, prostor, jež nebylo myslitelné změřit. Uplývání mimo Čas, rozlohu, jež neznala způsobů skutečnosti v prostoru... Jaké to chvíle, ó marná

mi... A to proto, že vši tělesností našeho těla jsme věděli, že nejsme skutečnost...

Byli jsme neosobní, zbavení sebe, cosi jiného... Byli jsme ona krajina rozplynulá ve vědomí sebe sama... A tak jako ona byla dvojí – svá skutečnost a iluze – tak my jsme byli nejasně dva a žádný z nás nevěděl jistě, jestli ten druhý není on sám, jestli ten nejistý druhý vůbec žije...

Když jsme se náhle vynořili tvář v tvář stojatosti jezer, chtělo se nám vzlykat... Ta krajina tam měla oči zalité po okraj, oči utkvělé, plné nesčíslné nudy bytí... Ano, plné nudy bytí, nutnosti něco být, skutečnost či iluze – a ta nuda měla svou vlast a svůj hlas v němotě a vyhnanství jezer... A my, jak jsme stále šli, aniž jsme to věděli či chtěli, i tak jako bychom setrvali na břehu oněch jezer, neboť tolik z nás u nich zůstávalo a trvalo v symbolu a pohroužení...

A jaká svěží a šťastná hrůza, že tam nikoho nebylo! Ani my, kteří jsme tamtudy šli, jsme tam nebyli... Protože my jsme nebyli nikým. Dokonce jsme ani nebyli nic. Neměli jsme život, který by Smrt potřebovala k tomu, aby jej zabila. Byli jsme tak slabí a maličcí, že nás vítr mýjel bez povšimnutí a zanikající chvíle nás hladila jako vánek špičku palmy.

Nepodléhali jsme žádné době ani cíli. Veškerý účel věcí a bytostí nám zůstal přede dveřmi onoho ráje nepřítomnosti. Znehyněla vrásčitá duše kmenů, napjatá duše listů, snubní duše květin, skloněná duše plodů, aby cítila, že ji cítíme...

A tak jsme dokonali náš život, každý zvlášť natolik soustředěn na jeho skonávání, až jsme si nevšimli, že jsme jeden jediný, že každý z nás je iluzí toho druhého a každý v sobě pouhou ozvěnou svého vlastního bytí...

Bzučí tu moucha, nejistá a drobná...

V pozornosti se mi rozbřeskují neurčité zvuky, zřetelné a rozptýlené, a naplňují již nastalým dnem mé vědomí našeho pokoje... Našeho pokoje? Jakého našeho nás dvou, když já jsem sám? Nevím. Všechno splývá a zůstává jen prchavá skutečnost-mlha, v níž tone má nejistota a usíná mé sebepochopení, zkonejšeno opiem...

Úsvit se zřítíl z bledého vrcholu Chvíle...

V krbu našeho života, má lásko, dohořelo dříví našich snů...

Zbavme se iluzí o naději, neboť zrazuje, o lásce, neboť unavuje, o životě, neboť přesycuje a neukojí, ba i o smrti, neboť přináší víc, než se chce, a méně, než se doufá.

Zbavme se iluzí, ó Skrytá, o naší vlastní nudě, protože sama sebou stárne a neodvažuje se být vši úzkostí, již je.

Neznejme pláč ani nenávisť ani žádost...

Zakryjme, ó Mlčenlivá, jemným lněným prostředkem ztuhlý mrtvý profil naší Nedokonalosti...

Peristyl

Ve chvílích, kdy krajina je aureolou Života a sen jen sněním, vytvořil jsem, ó má lásko, v mlčení svého neklidu tuto zvláštní knihu jako bránu opuštěného sídla, otevřenou na konci aleje.

Nasbíral jsem pro ni duši všech květů a prchavých chvil ze zpěvu všech ptáků, utkal jsem věčnost a nepohnutost. Jako tkadlena (...) jsem usedl k oknu svého života, zapomněl na své meškání a bytí a tkal plátna k zahalení své nudy do lněných rubášů na oltářích svého mlčení (...)

A tuto knihu ti věnuji, neboť vím, že je krásná a marná. Ničemu neučí, nevede k žádné víře a k žádnému citu. Pramének mizící v propasti popela rozvátého větrem, aniž plodí či škodí (...), celou duši jsem do ní vložil, při psaní jsem však na ni nemyslel, jen na sebe smutného a na tebe nikoho.

A protože je tato kniha nesmyslná, tak ji miluji; protože je marná, tak ji chci dát, a protože chtít ti ji dát k ničemu není, tak ti ji dávám...

Modli se za mě, až ji budeš číst, požehnej mi svou láskou k ní a zapomeň na ni jako dnešní Slunce na Slunce včerejší (jako i já zapomínám na ženy ze snů, jež jsem nikdy neuměl snít).

Věži Mlčení všech mých úzkostí, nechť tato kniha je měsíčním svitem, jenž tě za noci Dávného Mystéria učinil jinou!

Řeko žalostné nedokonalosti, nechť je tato kniha lodí spuštěnou po proudu tvých vod ke konci vysněného moře.

Krajino Odcizení a Opuštěnosti, nechť je tato kniha tvá jako tvá Hodina a nekončí tebou jako Hodinou klamného purpuru.

Plynou řeky, věčné řeky pod oknem mého mlčení. Vidím stále na druhý břeh a nevím, proč nesním, že tam jsem, jiný a šťastný. Snad proto, že jen ty utěšuješ a konejšíš a jen ty se slituješ a sloužíš.

V jaké bílé mši ustaneš a požehnáš mi tím, že odhalím tvé bytí? V jakém kroužení tance strneš a Čas s tebou, abys ze své znehybnělosti učinila most k mé duši a ze svého úsměvu purpur mé vznešenosti?

Labuti rytmického neklidu, lyry nesmrtelných chvil, nejasná harfo mytických žalů – tys ta Očekávaná i ta Zmizelá, ta, jež hladí a zraňuje, ta, jež bolestí zlatí radost a růžemi věnčí smutek.

Jaký Bůh tě stvořil, jaký Bohem nenáviděný Bůh, jenž se učinil světem?

Ty to nevíš, ty nevíš, že to nevíš, ty nechceš vědět ani nevěděš. Svůj život jsi zbavila úmyslů, své zjevení jsi ozářila neskutěcnem, oděla ses dokonalostí a nedotknutelností, aby ani Hodiny tě nelíbaly, ani Dny se na tě neusmívaly, ani Noci ti nekladly do rukou lunu tak, že se zdá být lilií.

Zasypej mě, ó má lásko, lístky nejhezčích růží, nejdokonalějších lilií, lístky chryzantém (...) vonících po melodii svého jména.

A já v sobě zemřu tvůj život, ó Panno, již nečeká žádné objetí, již nevyhledává žádný polibek a žádné pomyšlení nepřipraví o vínek.

Předsíni (pouhá předsíni) všech nadějí, Prahu všech tužeb, Okno pro všechny sny (...)

Letohrádku nad všemi krajinami, jež jsou nočním lesem a vzdálenou řekou, rozechvělou jasnou září měsíce...

Verše, texty, jež nemáme v úmyslu psát, ale jenom o nich snít.

I.

Dobře vím, že ty neexistuješ, ale vím já jistě, zda existuji? Mám snad reálnější život já, který tebe existuji v sobě, než ty, než sám život, který tě žije?

Plameni změněný v aureolu, nepřítomná přítomnosti, rytmické a femininní ticho, soumraku nejasné tělesnosti, číše zapomenutá k hostině, chrámové okno, jež maloval malíř-sen ve středověku jiné Země.

Kalichu a hostie cudné zjemnělosti, opuštěný oltáři dosud žijící světice, květe vysněné lilie ze zahrad, kam nikdy nikdo nevkročil...

Jsi jediný tvar, jenž neomrzí, neboť se stále proměňuješ naším cítěním, neboť stejně jako líbáš naši radost, konejšíš naši bolest a naši omrzelost, jsi jí opiem, jež utěšuje, a spánkem, v němž se spočine, i smrtí, jež zkříží a sepne ruce.

Anděli (...), z jaké látky jest učiněna tvá okřídlená látka? Jaký život k jaké tě poutá zemi, tebe, jenž jsi letem nikdy nevzlétlým, ustrnulým vzestupem, gestem úchvatu a spočinutí?

II.

Svým sněním o tobě se stanu silným a mé pero velebící tvou Krásu získá melodii tvaru, křivky slok, nečekaný lesk nesmrtelných veršů.

Vytvořme, ó Pouze Má, ty tím, že existuješ, a já tím, že tě existovat vidím, umění jiné než veškeré umění vůbec. Z tvého těla nepotřebné amfory nechť umím vytěžit duši nových veršů a z tvého volného rytmu tiché vlny nechť mé rozechvělé prsty umějí nalézt šalebné řádky dosud neslyšené prózy.

Tvůj vzdalující se melodický úsměv nechť je mi symbolem a viditelným emblémem mlčenlivého vzlyku nesčíslného světa vědomého si toho, že je omylem a nedokonalostí. Tvé ruce harfenistky nechť mi zatlačí oči, víčka, až zemřu tak, že ze svého života vytvořím tebe. A ty, jež nejsi nikým, budeš navždy, ó Nejvyšší, umění milované bohy, kteří nikdy nebyli, a panenská a neplodná matka bohů, kteří nikdy nebudou.

Oč krásnější by byla Mona Lisa, jakmile bychom ji nemohli spatřit! A jakým umělcem by se stal ten, kdo by ji ukradl a spálil, oč větším umělcem než ten, kdo ji namaloval!

Proč je umění krásné? Protože je zbytečné. Proč je život ošklivý? Protože je plný citů a úmyslů a plánů. Všechny jeho cesty jsou tu proto, aby se chodilo z jednoho místa na druhé. Kéž by existovala cesta vedoucí odněkud, odkud nikdo nevychází, tam, kam nikdo nejde! Kéž by někdo věnoval život stavbě silnice, jež by začínala kdesi v lukách a zase jinde v lukách by končila; a přestože jako jen o něco delší by mohla k něčemu sloužit, zůstala by vznešeně v půli cesty.

Krásna trosek? V tom, že už k ničemu nejsou.

Půvab minulosti? V tom, že na ni vzpomínáme, protože vzpomínka ji zpřítomňuje, a minulost není ani nemůže být přítomností – je to absurdní, má lásko, absurdní.

A co já, který to říkám – proč tuto knihu píše? Protože vím, že je nedokonalá. Beze slov by byla sama dokonalost; napsána se stane nedokonalou; proto ji píše.

A především proto, že hájím zbytečnost a absurditu (...) –, proto píše tuto knihu, abych lhal sám sobě, abych zradil svou vlastní teorii. A nejskvělejší na tom všem je pomyšlení, má lásko, že to možná není pravda, že ani já tomu nevěřím.

A když nás lež začne těšit, mluvmе pravdu, abychom jí lhali. A ustaňme, když nás bude tížit, aby ani zvráceně nás to utrpění netěšilo...

Madona Mlčenlivá

Když někdy z přílišné únavy a ponížení mi uvadne a uschne i sama síla snít, mým jediným snem pak může být myslet na své sny,

a já si v nich tedy listuji jako v knize, k níž se stále vracíme a která nemá jiná slova než ta nevyhnutelná. A tehdy se ptám, kdo jsi ty, postava, jež prochází všemi mými zdlouhavými vidinami jiných krajín, starodávných interiérů a okázalých obřadů ticha. Ve všech mých snech se buď objevuješ jako sen, nebo mě provázíš jako nepravá skutečnost. S tebou navštěvuji kraje, které jsou možná tvými sny, země, které jsou možná tvými těly z nepřítomnosti a nelidskosti, zatímco tvé esenciální tělo nemá hranic na klidné pláni a na hoře chladných obrysů v zahradě skrytého paláce. Nemám možná jiný sen než tebe, a v tvých očích možná, když přitisknu svou tvář k tvé, budu číst ty nemožné krajiny, tu falešnou omrzlost, ty city obývajících stíny mého vyčerpání a jeskyně mých neklidů. Kdoví zda krajiny mých snů nejsou mým způsobem, jak o tobě nesít? Nevím, kdo jsi ty, vím však jistě, kdo jsem já? Víím já, co je to snít, abych věděl, co znamená nazývat tě svým snem? Víím já, nejsi-li částí, a snad i esenciální a reálnou částí, mne sama? A víím já, nejsem-li já sen a ty skutečnost, já tvůj sen a nikoli ty sen, sněný mnou?

Jaký druh života vedeš? Jaké vidění je to, jímž tě vidím? Tvůj profil? Nikdy není stejný, ale nikdy se nemění. A já to říkám, protože to víím, i kdybych nevěděl, že to víím. Tvé tělo? Nahé je stejné jako oblečené, vsedě zaujímá stejnou pozici jako vleže nebo vestoje. Co to znamená, když to neznámá nic?

Ty nejsi žena. Ani v mém nitru nebudíš pocit něčeho ženského. Jenom když o tobě mluvím, tak ti má slova dávají ženský rod a mé výrazy obrysy ženství. Já o tobě totiž musím mluvit s něhou a láskyplným snem, a k tomu si slova najdou hlas jen tak, že tě osloví jako ženu.

Ty však ve své nejasné esenci nejsi nic. Nemáš žádnou skutečnost, ba ani žádnou pouze svou skutečnost. Já vlastně nejenže tě nevidím, ale ani tě necítím. Jsi jako nějaký cit, který by byl předmětem sebe sama a patřil by cele svému nitru. Jsi vždy krajinou, kterou už jsem málem mohl spatřit, lem šatu, který jen o vlas unikl mému zraku ztracen ve věčném Nynějšku kdesi za zákrutem cesty. Tvým profilem je to, že nejsi nic, a obrys tvého

lešných barvách, výsledkem je říše v podkroví. Mé srdce, z něhož jsem spřádal velké události prožité prózy, mi dnes, s odstupem od těch stránek znovu čtených s jinou duší, takhle napsané připadá jako pumpa na venkovském dvorku, postavená instinktivně a uváděná do chodu z nutnosti. Ztroskotat jsem bez bouře na moři, kde nohama dosáhneme na dno.

A táži se zbytku svého vědomí v této chaotické řadě intervalů mezi věcmi, které neexistují, nač jsem vlastně zaplňoval tolik stránek větami, jež jsem považoval za své, city, jež jsem cítil jako smyšlené, vojenskými prapory a zástavami, jež jsou v podstatě cáry papíru, které žebrákova dcerka lepí slinou na zápraží.

Táži se zbytku sebe sama, k čemu jsou tyhle zbytečné stránky určené do smetí a k zániku, ztracené dřív, než se stačí vmístit mezi roztrhané papíry Osudu.

Táži se, a přece pokračuji. Napíšu otázku, zabalím ji do nových vět, omotám novými city. A zítra dál budu zapisovat do té své hloupé knihy každodenní dojmy svého chladného nepřesvědčení.

Nechť pokračují takové, jaké jsou. Jakmile je partie domina dohrána, ať už se vyhraje, nebo prohraje, kostky se obrátí a skončená hra je černá.

Vnější svět existuje jako herec na jevišti: je tam, ale je něco jiného.

Občas se smutně těším myšlenkou, že pokud někdy v budoucnu, kam už nebudu patřit, dojdou tyhle mé věty uznání, najdu konečně lidi, kteří mě „pochopí“, najdu ty své, svou skutečnou rodinu, abych se v ní narodil a byl milován. Dříve než však k tomu dojde, budu dávno mrtev. Budu chápán jen in effigie, když už ta láska zesnulému nevyhradí všechnu nelásku, jíž se dočkal za živa.

Snad jednou lidé pochopí, že jsem jako nikdo jiný splnil svou vrozenou povinnost interpreta jednoho úseku našeho století; a až to pochopí, napíše jistě, že ve své době jsem byl nepochopen, že jsem bohužel žil obklopen neláskou a chladem a že je to

škoda. A ten, kdo to napíše, nepochopí v době, v níž to napíše, někoho mně podobného v onom budoucím čase, stejně jako mne moje okolí dnes. Protože lidé se naučí jenom to, co by se bylo hodilo jejich zesnulým pradědům. Jen mrtvé umíme poučovat, jak se má doopravdy žít.

Teď k večeru, kdy píšu, konečně přestalo pršet. Jakási radost ve vzduchu na kůži příliš chladí. Den nekončí šedivě, ale bledě-modře. Nejasná modř se odráží i v dláždění. Žít bolí, ale zdálky. Na citech nezáleží. Sem tam se rozsvěcují výkladní skříně.

Sem tam se shora z okna někdo dívá, jak končí práce. Žeb-
rák, který přechází těsně kolem mě, by ustrnul, kdyby mě znal.

V méně bledé a méně modré záři, zrcadlíci se v domech, se o něco víc připozdívá.

Snáší se pomalu neodvratný konec dne, v němž ti, co věří a bloudí, dál pokračují v navyklé činnosti a ve vlastní bolesti mají štěstí nevědomosti. Snáší se pomalu slábnoucí vlna světla, melancholie zbytečného podvečera, průsvitná mlha, která mi vniká do srdce. Snáší se pomalu lehká a hebká, neurčitá mod-rojasná bledost podvečera – snáší se lehká, hebká a smutná na obyčejnou studenou zem. Snáší se pomalu neviditelný popel, sklíčená jednotvárnost, nuda bez apatie.

Víra je instinkt činu.

Estetika rozčarování

Když už nemůžeme vytěžit krásu ze života, snažme se alespoň vytěžit krásu z této nemožnosti vytěžit krásu ze života. Ze své prohry učiňme vítězství, něco kladného a vztyčeného, se sloupy, majestátem a duchovním přitakáním.

Jestliže nám život nedal víc než samotku, snažme se vyzdobit si svou celou třebas jen stíny svých snů, směsí barev a kreseb ztvárnit své zapomenutí v nehybné vnějšnosti zdí.

Odjakživa jsem jako každý snílek cítil, že mým úkolem je tvořit. Jelikož jsem nikdy neuměl vyvinout nějaké úsilí nebo

uvést v život nějaký záměr, tvořit pro mě vždy znamenalo snít, chtít nebo si přát, a dělat něco se rovnalo snění o něčem, co bych si přál moci udělat.

A stejně jako sním, tak také přemýšlím, když chci, protože je to jenom jiný druh snu.

Princi z lepších časů, já byl kdysi tvou princeznou a milovali jsme se láskou jiného druhu, na niž vzpomínat mě bolí.

Domnívám se, že to, čemu se říká dekadent, je ve mně jakožto vnější definice mého ducha, těch truchlivých záblesků umělé bizarnosti, které do nečekaných slov vtělují jakousi úzkostnou a výstřední duši. Cítím, že takový jsem a že jsem absurdní. Proto se podle jedné hypotézy klasiků snažím aspoň ve výrazové matematice ztvárnit dekorativní pocity své zastoupené duše. Na určitém stupni psaných úvah už mi není jasné, kde je střed mé pozornosti – zdali v rozptýlených pocitech, které usiluji popsat jako neznámé tapiserie, anebo ve slovech, do nichž se ve snaze o popis vlastního popisu hroužím, ztrácím se a vidím cosi jiného. Tvoří se ve mně asociace idejí, obrazů, slov – vše jasné a matné – a říkám stejně tak to, co cítím, jako to, co se domnívám, že cítím, a ani nerozlišuji, co mi vnuká duše, od toho, čím obrazy duší pohozené mi na zemi rozkvétají, ba ani to, jestli zvuk nějakého barbarského slova či rytmus vložené věty mě neodvádějí od předmětu už nejistého, od pocitu už vymezeného, a nezprošťují mě myšlení a mluvení jako ony dlouhé cesty určené k rozptýlení. A to vše, co by mi při opakování mělo dát pocit nicotnosti, nezdaru a trýzně, mi naopak dává zlatá křídla. Jakmile mluvím o obrazech, snad abych posoudil jejich zneužívání, vybavují se mi obrazy; jakmile vystoupím ze sebe, abych zapudil to, co necítím, tak už to cítím, a samo zapuzení je jakýsi pocit zdobený výšivkou; jakmile konečně ztratím víru ve své úsilí a chci všeho nechat, pak nějaký klasický termín, nějaké prostorné a střídmé adjektivum najednou přede mnou jakoby sluncem osvětlí stránku napsanou v dřívotách a písmena z inkoustu mého pera tvoří absurdní mapu z ma-

gických znaků. A odkládám se jako pero a tak spočívám nesouvislý, vzdálený, přechodný a sukubický, konečný jako trosečník tonoucí v týchž zlatě fialových vodách, o nichž kdysi na dalekých ložích skutečně snil, s bájnými ostrovy takřka na dosah ruky.

Jakýsi soumračný smutek složený z únavy a klamného odříkání, nechuť cokoli cítit, bolest jakoby z potlačeného vzlyku nebo z dosažené pravdy. V nepozorné duši se mi rozvíjí tato krajina abdikací – aleje opuštěných gest, vysoké záhony nedosněných snů, různé nedůslednosti jako živé ploty mezi prázdnými cestami, dohady jako stará jezírka bez živoucího vodotrysku, to vše se proplétá a uboze vyvstává před očima ve smutném neladu mých zmatených pocitů.

Bolestný interval

Věc pohozená do kouta, hadr spadlý na ulici – má mrzká bytost se tváří v tvář životu přetvařuje.

Tvořit nějaké dílo a po jeho dokončení si přiznat, že je špatné, patří k tragédiím duše. A ta tragédie je zvlášť velká, když si člověk přizná, že to dílo je nejlepší, jaké mohl vytvořit. Chystáme-li se však nějaké dílo napsat a předem víme, že bude nedokonalé a nezdařené – pak je to vrchol trýzně a ponížení ducha. Nejenže cítím, že mě neuspokojují básně, které píšu, ale vím, že mě neuspokojí ani ty, které teprve napíšu. Víím to stejně tak filosoficky jako tělesně jakýmsi temným, břitkým tušením.

Proč tedy píšu? Protože sice hlásám rezignaci, ale ještě jsem se ji nenaučil plně uplatňovat. Ještě jsem se nenaučil vzdát se náchylnosti k verši a próze. Musím psát, jako by to bylo za trest. A největším trestem je vědomí, že z toho, co píšu, vzniká cosi naprosto nicotného, nezdařeného a neurčitého.

Už v dětství jsem psal básně. Byly velice špatné, ale považoval jsem je za dokonalé. Nikdy víc nezažiju takovou radost

z domněle dokonalého díla. To, co píšu dnes, je mnohem lepší. Je to dokonce lepší, než jak by to mohli napsat ti nejlepší. Cítím však v sobě, a nevím proč, že je to nekonečně horší než to, co bych mohl – nebo snad měl – psát. Pláči nad svými špatnými básněmi z dětství jako nad mrtvým dítětem, nad mrtvým synkem, nad poslední zmizelou nadějí.

Zvyk a schopnost snít jsou pro mě prvořadé. Životní okolnosti už od dob mého samotářského a klidného dětství a snad i jiné síly, které temnou dědičností mě utvářely ke své neblahé podobě, učinily z mého ducha jediný stálý proud zasněnosti. V tom je obsaženo vše, co jsem; a dokonce i to, co u mě napohled vůbec na snílka nevypadá, patří bezpochyby k duši někoho, kdo jenom sní, a to na nejvyšším stupni.

Chci pro svou vlastní zálibu v sebezpytování postupně převádět do slov mentální procesy, které jsou u mě procesem jediným, totiž procesem života zasvěceného snu, duše vychované výlučně sněním.

Vidím-li se zvenčí, jak se ostatně vidím téměř vždy, jsem člověk neschopný činu, rozpačitě zvažující každý krok nebo gesto, neobratný v rozmluvě s druhými, bez vnitřního přesvědčení, nutného k tomu, abych se zabýval něčím, co by mi namáhalo ducha, i bez fyzické důslednosti, nezbytné k účasti v pouhém pracovním mechanismu.

Je docela přirozené, že takový jsem. U snílka se to předpokládá. Veškerá realita mě uvádí do rozpaků. Řeči jiných lidí mě nesmírně skličují. Realita jiných duší mě ustavičně překvapuje. Široká síť různých nevědomí, představující veškerou činnost, kterou vidím, mi připadá jako absurdní iluze bez přijatelné souvislosti, jako nic.

Pokud by si však někdo myslel, že neznám cizí psychologické pochody, že se mýlím v jasném postižení motivů a soukromých myšlenek druhých lidí, udělá si o mně nesprávný názor.

Neboť já nejenže jsem snílek, ale já jsem výlučně snílek. Výhradní zvyk snít mi dal mimořádnou jasnost vnitřního vidění. Nejenže s úžasnou a někdy matoucí výstižností vidím postavy

a *décors* svých snů, ale stejně výstižně vidím své abstraktní ideje, své lidské city – to, co mi z nich zbývá –, své tajné pohnutky a fyzické postoje vůči sobě samému. Svě vlastní abstraktní ideje opravdu v sobě vidím, vidím je reálnou niternou vizí ve vnitřním prostoru. Jejich zákruty jsou tedy pro mě viditelné do nejmenších podrobností.

Proto se dokonale znám a prostřednictvím tohoto dokonalého sebezpoznání znám dokonale celé lidstvo. Není žádné nízké pohnutky, stejně jako není žádného ušlechtilého záměru, které by mi neprobleskly duší; a já vím, jakými gesty se každý z nich projevuje. Pod maskami správnosti či lhostejnosti, které si špatné myšlenky nasazují, a to i uvnitř nás samých, poznávám jejich podstatu podle toho, jak se to projevuje navenek. Víím, co v nás se nás snaží oklamat. A tak většinu lidí, které vidím, znám lépe, než se znají sami. Často se věnuji jejich zkoumání, protože tak si je přivlastním. Dobývám psychiku, kterou vysvětluji, protože snít pro mě znamená mít. Z toho je vidět, jak zcela přirozeně se já, snílek, považuji za analytika.

Mezi několika málo věcmi, které se mi občas zachce číst, mají proto zvláštní význam divadelní hry. Každý den se ve mně odehrává nějaký kus a já přesně víím, jak vlastně se nějaká duše plně promítá v Mercatorově projekci. Tím se však příliš nezabývám; tak trvalé, běžné a ohromné jsou omyly dramatiků. Žádné drama mě nikdy neuspokojilo. Jelikož poznám lidskou psychologii s jasností blesku a jediným pohledem prošetřím všechna zákoutí, uráží mě hrubá analýza a konstrukce dramatiků a to málo, co v tomto žánru čtu, mě znechucuje jako kaňka ve spisu.

Věci jsou látkou mých snů; proto ve své roztržitosti pozorně sleduji určité detaily Vnějšku.

Abych dodal svým snům plastičnosti, musím vědět, jak vlastně se nám reálné krajiny a postavy ze života plasticky jeví. Neboť snílkovo vidění není stejné jako vidění člověka, který vidí věci. Ve snu zrak nespočine na důležitých a nedůležitých stránkách nějakého objektu jako v realitě. Snílek vidí jen to důležité. Skutečná realita nějakého objektu je pouze jeho část; zbytek je tvrdá daň, kterou platí hmotě za to, že existuje v pro-

lze-li to tak říci – z dílčí vůle, vlastní každému prvku, do něhož jsem rozložitelný. Nebyl bych s to myslet, cítit, chtít. A přitom jdu dál, bloumám. Nic v mých pohybech (jak vidím z toho, že to druzí nevidí) nepřenáší navenek stav stagnace, v němž kráčím. A tento stav duševní nepřítomnosti, který by byl pohodlný, protože správný u někoho, kdo leží nebo se opírá, je zvlášť nepohodlný, ba bolestný u někoho, kdo jde po ulici.

Je to pocit jakési zpité netečnosti, opilosti, která je neradostná sama o sobě i ve své příčině. Je to nemoc, které se nesní o rekonvalescenci. Je to rozjařená smrt (...)

Každý požitek je neřest – protože vyhledávat požitek je něco, co dělají v životě všichni, a jediná zlá neřest je dělat to, co dělá každý.

ANTEROS

Vizuální umělec

Hlubokou lásku a její prospěšnost chápu povrchně a dekorativně. Podléhám vizuálním vášním. Srdce, nakloněné nejneskutečnějším cílům, si uchovávám nedotčené.

Nepamatuji se, že bych byl miloval jinak než „obraz“ v někom, čirý vnějšek – na němž se duše podílí jen tím, že tomu vnějšku dodává život a vzruch –, odlišný tedy od obrazů, jaké malují malíři.

Miluji takhle: upoutá mě krásná, přitažlivá nebo jinak pomilování hodná postava ženy nebo muže – kde není touha, nehraje pohlaví roli – a ta mě zaujme, zmocní se mě, jsem jí posedlý. Nechci však víc než ji vidět, ani nesleduji nic, v čem by bylo víc než možnost tu reálnou osobu, kterou ona postava navenek reprezentuje, poznat a mluvit s ní.

Miluji pohledem, a nikoli představivostí. O postavě, která mě upoutá, si totiž nic nepředstavuji. Nevymýšlím si, že by mě k ní jinak něco pojilo (...). Nezajímá mě, kdo je, co dělá a co si myslí bytost, která mi ukazuje svůj vnější vzhled.

Nesmírná spousta lidí a věcí tvořících svět je mi nekonečnou galerií obrazů a jejich vnitřek mě vůbec nezajímá. Nezajímá mě proto, že duše je jednotvárná a u každého vždycky stejná; liší se jenom její osobní projevy a nejlepší je to, co přesahuje do snu, do způsobů, do gest, a tak to vstupuje do obrazu, který mě upoutá a na němž rozpoznávám výjevy podmiňující tuto oblibu.

Tak v ryzím vidění prožívám oživený vnějšek věcí a bytostí a jako nějaký bůh z jiného světa jsem lhostejný k jejich obsahu-
-duchu. Samu bytost prohlubuji jen do šíře, a když zatoužím po hloubce, hledám ji v sobě a ve svém pojetí věcí.

Co mi může přinést osobní poznání bytosti, kterou takhle miluji jen *en décor*? Deziluzi ne, protože tím, že u ní miluji jen vzhled a nic si o ní nepředstavuji, její hloupost nebo prostřednost jí nic neubírá, protože jsem nečekal víc než ten vzhled, který jsem ani čekat nemusel, a ten vzhled trvá. Osobní poznání je však škodlivé, protože je zbytečné, a zbytečný materiál je vždycky škodlivý. Nač by mi bylo jméno té bytosti? A přitom je to první věc, kterou se při představování dozvím.

Osobní poznání by mělo znamenat svobodu pozorování, kterou si právě můj způsob lásky žádá. My však nemůžeme svobodně sledovat, pozorovat někoho, koho známe osobně.

Vše přebytečné umělce ruší, protože to snižuje účinek.

Mým přirozeným cílem je být neomezeným a zaníceným pozorovatelem vnějšku a projevů věcí – objektivistou snů, vizuálním milencem forem a aspektů přírody.

Není to případ označovaný psychiatry za psychický onanismus či snad za erotomani. Nepředstavuji si jako v psychickém onanismu; nevystupuji ve snu jako tělesný milenec, ba ani jako blízký přítel bytosti, kterou sleduji a kterou si vybavuji: nic si o ní nepředstavuji. Ani si ji neidealizuji a nepřenáším mimo oblast konkrétní estetiky jako nějaký erotoman: nechci od ní a nemyslím si o ní víc než to, co poskytuje mým očím a bezprostřední prosté vzpomínce na to, co ty oči viděly.

Nemám ve zvyku sprádat si nějakou smyšlenou zápletku kolem postav, jejichž pozorování se věnuji. Vidím je a jejich hodnota

je pro mě jediné v tom, že jsou vidět. Všechno, co bych jim přidal navíc, by jim něco ubralo, protože by to ubralo jejich „viditelnosti“, abych tak řekl.

To, co bych si o nich mohl představovat, bych nevyhnutelně už při tom představování seznal jako falešné; a jestliže sněné se mi líbí, falešné mě odpuzuje. Čirý sen mě uchvacuje, sen, který nemá s realitou žádnou souvislost ani styčný bod. Nedokonalý sen, takový, který vychází ze života, se mi protíví nebo spíš protivil by se mi, kdybych do něj zabředl.

Lidstvo je mi rozsáhlým motivem dekorace oživeným skrze zrak a sluch, a nadto ještě skrze psychologickou emoci. Od života nežádám nic jiného než mu přihlížet. Od sebe nežádám nic jiného, než abych přihlížel životu.

Jsem jako bytost odjinud, která s jakýmsi neurčitým zájmem prochází touto existencí. Ta je mi ve všem cizí. Mezi ní a mnou jako by bylo sklo. To sklo chci mít pořád čisté, aby mi nic nebránilo ve zkoumání; ale sklo tam chci pořád.

Vidět v něčem víc, než co tam je, znamená pro každého vědecky založeného ducha vidět to méně. Co se tomu materiálně přidá, duchovně se zase ubírá.

Tomuto duševnímu stavu přičítám svůj odpor k muzeím. Muzeum je pro mě celý život, v němž je malba vždy přesná a nepřesnost může být jen v nedokonalosti pozorovatele. Tuto nedokonalost se však snažím zmenšit nebo se – pokud to nejde – spokojím s tím, jak to je, neboť stejně jako vždy to jinak být nemůže.

Interval

Tato strašlivá chvíle nechť klesne k možnému nebo nechť se pozvedne k smrtelnému.

Nechť se nikdy nerozední, a já a celá tato ložnice i její vnitřní ovzduší, k němuž patřím, nechť se zduchovní v Noci, zabsolutní v Temnotě, a po mně ať nezůstane ani stín, který by mou památkou poskvřnil cokoli, co neumírá.

Když jsem viděl, jak jasně a dokonale logicky ospravedlňují jistí šílenci (systematičtí blouznivci) sobě i druhým svoje blouznivé představy, navždy jsem ztratil zaručenou jistotu o jasnosti svého jasného rozumu.

Imperiální báje

Má Imaginace je město v Orientu. Celá skladba jeho reality v prostoru má rozkošnictví hustého a měkkého koberce. Stánky, jimiž se pestří jeho ulice, vystávají na jakémsi pozadí (které k nim nepatří) jako žluté nebo červené výšivky na leděmodrém saténu. Celá dlouhá historie toho města poletuje kolem lampy mého snu jako motýl jen zaslechnutý v pološeru pokoje. Moje fantazie sídlila v někdejší nádheře a z rukou královen se jí dostalo od starodávna střežených klenotů. Vnitřní ochablost vystlala písčiny mé neexistence a v dechu pološera se okázale vznášely řasy na mých řekách. Proto jsem byl sloupovím v zmizelých říších, horečkou arabesek na netečných vlysech, černáním věčnosti na vinutí zlomených sloupů, stěžni zbylými po dalekých ztroskotáních, stupni svržených trůnů, závoji, jež snad netají nic než stíny, přízraky vyvstalými z půdy jako dým z pohozených kadi-delnic. Neblahé bylo mé kralování a plný válek na dalekých hranicích můj imperiální mír v mém paláci. Stále blízký neurčitý hluk vzdálených slavností; procesí stále připravená projít mi pod okny; avšak ani zlatočervené rybky v mých rybníčcích, ani ovoce v nehybné zeleni mého sadu, ba ani ubohé chatrče, kde si druzí šťastně žijí, či kouř z komínů vzadu za stromy neuspávají prostými baladami vrozené tajemství mého vědomí sebe sama.

Být majorem v penzi mi připadá ideální. Škoda, že tím nelze být věčně.

Toužil jsem být úplný, a proto jsem upadl do tohoto stavu zbytečné sklíčenosti.

Tragická plytkost života.

Má zvědavost, sestra skřivánků.

noc stále silnějšího jasu. Zas ta stejná hrůza jako vždy – den, život, vymyšlená užitečnost, beznadějná činnost. Zas ta moje fyzická osobnost, viditelná, společenská, sdělitelná ve slovech, jež nic neříkají, použitelná skrze cizí vědomí a gesta druhých. Jsem to zase já, takový, jaký nejsem. A jak se to světlo z tmy cpe s popelavými pochybnostmi do škvír okenic – ani zdaleka hermetických, panebože! – pomalu cítím, jak neudržitelné je moje útočiště, kde ležím, nespím, ale mohl bych spát, sním a nevím o žádné pravdě či realitě, ve svěžím teple čistého prádla, kde až na to pohodlí mi nic nepřipomíná existenci těla. Pomalu cítím, jak mi uniká blažené nevědomí, s nímž se těším ze svého vědomí, cítím živočišnou rozespalost, s níž jako kočka na slunci mžourám na to, jak se hýbe logika mé uvolněné imaginace. Pomalu cítím uplývání výsad polostínu, sleduji volný tok řek pod stromovím řas a ševel kaskád ztrácející se v pomalém šumění krve v uších i nejasné trvání deště. Pomalu mizím i já, dosud živý.

Nevím, jestli spím, nebo jestli jenom cítím, že spím. Není to určitý interval snu, ale všímám si – jako bych procítil z nespáného spánku – prvních zvuků městského života, valících se z jakéhosi nejasného místa dole, kde Bůh udělal ulice. Je to veselý ruch přecezený smutkem deště, který padá nebo možná padal – protože už ho neslyším... –, jen přílišná šed' světla na mě dopadá z nejzazších škvír ve stínech chabého svítání, nepostačujícího v téhle ranní hodině, i když nevím, která to je... Jsou to veselé a rozptýlené zvuky a bolí mě v srdci, jako by mě jimi kdosi volal ke zkoušce nebo na popravu. Každý den, jehož rozbřesk uslyším v postelové nevědomosti, mi připadá jako den nějaké velké události, již se neodvážím čelit. Každý den, jenž vstává z lože stínů a odhazuje prostěradla do ulic a uliček, mě povolává k soudu. Budu souzen v každém nastávajícím dnešku. A ten věčný odsouzenec, který ve mně je, se chytá postele jako ztracené matky a hladí polštář, jako by to chůva ho chránila před lidmi.

Blažená siesta velkého zvířete ve stínu stromů, svěží únava vandraka ve vysoké trávě, malátnost černocho za dávného teplého

odpoledne, slastné zívnutí snášející na znavený zrak vše, čím laskavě uspává zapomnění, poklid odpočívající myslí, kdy se tiše zavírají okenice duše, anonymní vlídnost spánku.

Spát, být bezděčně daleko, ležet, zapomenout vlastním tělem; svobodně si zvolit nevědomí, útočiště v túni ztracené kdesi pod košatými stromy, v dálavách hlubokých hvozdů.

Nicota, v níž se navenek dýchá, lehká smrt, z níž se teskně a svěže procitá, předání tkanin duše hávu zapomnění.

A znovu prudce zahlučí šplíchance deště v zjasněném vesmíru, jako by opět protestoval někdo, kdo se nechce nechat přesvědčit. Cítím, jak mi chlad proniká až do předpokládaných kostí, jako bych měl strach. A schoulený, nanicovatý, lidský, sám se sebou v té troše tmy, která mi ještě zbývá, pláču, ano, pláču osamělostí a životem a můj žal neúčinný jako vůz bez kol leží na kraji reality v hnoji opuštěnosti. Všechno oplakávám, ztrátu klína, smrt ruky, kterou mi kdosi podával, náruč, s níž jsem si nevěděl rady, rámě, o které bych se nikdy nemohl opřít... A den, který se neodvolatelně rozbřeskl, žal, který se ve mně rozbřeskl jako surová pravda dne, to, o čem jsem snil, o čem přemýšlel, co se ve mně zapomnělo – to všechno ve slitině stínů, fikcí a výčitek se mísí v brázdě světů a padá mezi věci života jako kostra z ukradeného hroznů vína, který snědli kluci na rohu.

Hluk lidského dne náhle zesílí jako zvuk zvonku. Vevnitř v domě klapne závora prvních dveří otvírajících se do vesmíru. Slyším trepky z jakési absurdní chodby vedoucí k mému srdci. A prudkým pohybem, jako bych se konečně zabíjel, vytrhnu tělo z hlubokého ložiska, jež mě ukrývá. Probudil jsem se. Zvuk deště se vytrácí vzhůru do neurčitého vnějšku. Připadám si šťastnější. Splnil jsem něco, o čem nevím. Vstávám, jdu k oknu, s velice odvážnou rozhodností otvírám okenice. Den svítá v jasném dešti, zalévajícím mi zrak matným světlem. Otvírám i okenní tabule. Čerstvý vzduch mi zvlhčuje teplou kůži. Ano, prší, ale i kdyby to bylo stejné, není už to ono! Chci se osvěžit, žít, a skláním šíji pod životem jako pod nějakým nesmírným jhem.

Jsou dny, kdy mi každý náhodný chodec a ještě víc každý můj známý z denního nuceného soužití začne připadat jako symbol, a pak každý sám nebo všichni dohromady vytvářejí jakýsi prorocký nebo okultní rukopis, stínově popisující můj život. Kancelář se mi změnil na stránku s lidskými slovy; ulice je kniha; slova prohozená se známými i neznámými, které potkávám, představují výroky, k nimž mi sice chybí slovník, ale ne tak docela pochopení. Mluví, vyjadřují, ale nemluví o sobě, ani nevyjadřují sebe; jsou to slova, jak jsem řekl, a neukazují, jenom nechávají prosvítat. Já však ve svém soumračném pohledu jen nejasně rozeznávám, co tyto náhlé okenní průsvity, objevující se na povrchu věcí, propouštějí z vnitřku, který zahalují a odhalují. Chápu bez poznání, asi jako slepec, jemuž se vypráví o barvách.

Na ulici někdy zaslechnu úryvky důvěrných hovorů a skoro všechny se točí kolem jiné ženy, jiného muže, mládence třetí ženy nebo milenky toho a onoho (...)

Jenom poslouchat tyhle stíny lidského diskursu, který je koncem konců vším, čím se většina vědomých životů zabývá, ve mně budí zhnusenou nudu, úzkost vyhnanství mezi pavouky, a znenadání si uvědomím, jak jsem mezi ty reálné lidi vmáčknutý, odsouzený být vzhledem k majiteli a místu stejným sousedem jako ostatní nájemníci domovního bloku a zhnusen zírat skrze zadní mříže kupeckého skladu na cizí smetí, které se za deště vrší na dvorku, jímž je můj život.

Je ušlechtilé být plachý, vznešené nemít se k činu, velké nehodit se k životu.

Jenom Nuda, která znamená odstup, a Umění, jež je pohrdáním, pozdvihují k čemusi jako uspokojení naši (...)

Bludičky, jež rodí naše hniloba, jsou nám aspoň světlem v temnotách.

Jenom přirozená nešťastnost a čirá nuda ustavičného neštěstí jsou heraldické jako potomci dávných hrdinů.

Jsem studna činů, jež ve mně nedospěly ani k náznaku, slov, jejichž pomýšlení mi ani nezkřivilo rty, snů, které jsem zapomněl dosnít do konce.

Jsem zřícenina domů, které nikdy nebyly ničím víc než zříceninou a jejichž stavitele kdosi uprostřed díla pustil z hlavy.

Neopomeňme nenávidět ty, kdo se radují, protože se radují, opovrhovat těmi, kdo jsou veselí, protože my jsme neuměli být stejně veselí jako oni... Ten falešný sen, ta chabá nenávisť není než hrubý, od země špinavý podstavec, na němž se vypíná pyšná a jedinečná socha naší Nudy, temný obrys, jehož tvář nejasně ozařuje tajemstvím nevyzpytatelný úsměv.

Blahoslavení ti, kdož nikomu nesvěřují život.

Dnes každý člověk, který morálně a intelektuálně nezakrněl a nezhrubl, miluje – pokud miluje – romantickou láskou. Romantická láska je krajním výtvozem celých staletí křesťanského vlivu; a co do podstaty i vývoje ji lze nechápavému vysvětlit srovnáním s kusem oděvu, který si duše nebo představitost vyrábí k tomu, aby jím oděla bytosti, s nimiž se setká, a duch usoudí, že jim padne.

Avšak žádné šaty nejsou věčné a nemají dlouhého trvání; pod hávem ideálu, který jsme si vytvořili a který se roztrhá, se brzo objeví skutečné tělo osoby, jíž jsme jej navlékli.

Romantická láska je tedy cestou k deziluzi. Není jí pouze tehdy, když se s deziluzí smíříme hned od začátku a ona nám ten ideál ustavičně mění, ustavičně tká v dílnách duše nové šaty, jimiž ustavičně obnovuje vzhled bytosti, která je nosí.

Nové pocity můžeš mít jedině tak, že si vytvoříš novou duši. Marné je tvé úsilí, chceš-li cítit jiné věci, aniž cítíš jinak, a chceš-li se sám cítit jinak, aniž změníš duši. Věci jsou totiž takové, jak my je cítíme – jak dlouho už to víš a neuvědomuješ si

Mnohokrát se mi za mého okolnostmi tísněného života stalo, že když se z některých těch okolností chci vymanit, hned mě zas obklíčí jiné okolnosti téhož řádu, jako by v nejistém předivu věcí proti mně zcela jistě existovalo nějaké nepřátelství. Odtrhnu z hrdla jakousi ruku, která mě rdousí. Vidím, že na ruce, jíž jsem tu druhou odtrhl, se mi zachytila smyčka, která se mi tím osvobodivým pohybem svezla na krk. Opatrně smyčku odsunu a div se neuškrtím vlastníma rukama.

Musím si vybrat, co zahrnout – buď sen, který má inteligence nenávidí, nebo čin, který mou senzibilitu odpuzuje; buď čin, pro nějž nejsem stvořen, nebo sen, pro nějž není stvořen nikdo.

Jelikož zahrnuji obojí, nevyberu si nakonec jedno ani druhé; protože však za určitých okolností bych měl buď snít, nebo jednat, míchám jedno s druhým.

24. 3. 1929

Ať už bohové jsou nebo nejsou, my jsme jejich služebníky.

Závidím – ale nevím, jestli závidím – těm, o nichž se dá napsat životopis nebo kteří si jej mohou napsat sami. V těchto impresích bez jakékoli souvislosti i bez snahy o souvislost líčím lhostejně svou autobiografii bez faktů, svou historii bez života. Je to mé *Vyznání*, a jestliže v něm nic neříkám, znamená to, že nemám co říci.

Co je na (něčím) vyznání dobré, co v něm má cenu nebo je nějak užitečné? To, co se nám přihodilo, se buď přihodilo všem, nebo jenom nám; v prvním případě nejde o nic nového a v druhém to nelze pochopit. Píšu-li, co cítím, je to proto, že tím zmírním zápal cítění. To, co vyznávám, není důležité, protože nic není důležité. Tvořím krajiny z toho, co cítím. Z pocitů si dělám prázdniny. Dovedu pochopit vyšívачky z žalu i ty, co pletou punčochy, protože existuje život. Moje stará teta si za nekonečných večerů vykládala pasiáns. Toto citové vyznání je moje pa-

siáns. Nevykládám si ji jako někdo, kdo by se skrže karty chtěl dovědět, co ho čeká. Netáži se jich, protože v pasiánsi nemají vlastně karty hodnotu. Odvívím se jako pestrobarevné klubko nebo si ze sebe dělám obrazec z provázků, jaké se splétají na natažených prstech a předávají se z jedněch dětských rukou na druhé. Dbám jenom, aby palec nepustil kličku, která mu patří. Pak ruku obrátím a obrazec je jiný. A začnu znova.

Žít je plést punčochu z úmyslu druhých. Když ji však pleteme, mysl je svobodná a mezi jedním a druhým okem na jehlicích ze slonoviny se všichni princové z pohádky mohou procházet ve svých zahradách. Pletení věcí... Interval... Nic...

Co ostatně mohu u sebe najít? Příšernou ostrost pocitů a hluboké pochopení toho, že cítím... Pronikavou inteligenci schopnou mě zničit a schopnost snu dychtivou mě zabavit... Mrtvou vůli a úvahu, která ji kolébá jako živé děcko... Ano, pletení...

...nadměrná ostrost nevím jestli pocitů nebo jenom jejich výrazu nebo spíše intelligence, která stojí mezi jedním a druhým a z úmyslu vyjádřit vytvoří fiktivní emoci, která existuje jen proto, aby byla vyjádřena. (Ve mně možná není víc než stroj na odhalení toho, kdo nejsem.)

A takový jsem, povrchní a citlivý, schopný vznětů prudkých i hlubokých, špatných i dobrých, ušlechtilých i nízkých, avšak naprosto neschopný citu, který by trval, emoce, která by neustávala a vešla do samé podstaty duše. Všechno ve mně tíhne k tomu, abych byl okamžitě něčím jiným; je to netrpělivost duše se sebou samou asi jako s dotěrným děckem; je to stále rostoucí a stále stejný neklid. Všechno mě zajímá a nic mě nepoutá. Všechno si všímám ustavičně zasněný; postřehnu sebemenší hnutí tváře člověka, s nímž mluvím; zachytím nejjemnější intonaci jeho výroků; když ho však slyším, tak ho neposlouchám, myslím na něco jiného a vůbec nejmíň z celé rozmluvy mám ponětí o tom, co se v ní řeklo, ať už z mé nebo z jeho strany. Takže často někomu opakuji to, co už jsem mu opakoval, znovu se ho

vám na slunce, jak rezavým loučením skrání neohraničený shluk střech.

10. 4. 1930

Celý život lidské duše je pohybem v polostínu. Žijeme v pološeru vědomí a nikdy si nejsme jisti tím, co jsme nebo se domníváme být. V nejlepších z nás je jakási domýšlivost a je tu omyl, jehož úhel neznáme. Jsme cosi, co se děje o přestávce nějakého představení; určitými dveřmi občas zahlédneme něco, co snad není nic jiného než scéna. Celý svět je zmatený jako hlasy noci.

Teď hned jsem si přečetl tyto stránky, psané s jasností omezenou jen na ně, a vyptávám se sám sebe. Co to je a k čemu to je? Kdo jsem, když cítím? Jako co umírám, když jsem?

Jako člověk, který se z velké výšky snaží rozeznat život v údolí, pozoruji shora sám sebe a jsem s tím vším nezřetelnou, zmatenou krajinou.

Právě v těchto chvílích, kdy mám v duši propast, mě sebe-menší maličkost drtí jako dopis na rozloučenou.

Připadám si ustavičně jako v předvečer probuzení, musím se strpět jako obal sebe sama a potlačuji závěry. Nejraději bych křičel, kdyby můj hlas někam dolehl. Jsem však příliš ospalý a ta ospalost přechází z jedněch pocitů na druhé jako plynoucí oblaka, která na dlouhých polozastíněných lukách mísí barvy slunce a zeleň trávy.

Jsem jako někdo, kdo hledá nazdařbůh a neví, kde se skrývá předmět, o němž mu neřekli, co to je. Hrajeme si na schovávanou s nikým. Je kdesi nějaká transcendentní výmluva, nějaké fluidní a pouze slyšené božstvo.

Ano, znova čtu tyto řádky, které představují ubohé chvílky, malá uklidnění nebo iluze, velké naděje svedené ke krajině, zármutky jako místnosti, do nichž se nevstoupí, určité hlasy, velkou únavu, evangelium, jež má být napsáno.

Každý člověk je nějak domýšlivý, a ta domýšlivost je v tom, že zapomíná na existenci jiných lidí se stejnou duší. Mou domýšlivostí je těch několik stránek, úryvků, určitých pochybností...

Že čtu znova? Lhal jsem! Neodvažuji se číst znova. Nemo-
hu číst znova. K čemu by mi to bylo? To, co tam je, je někdo ji-
ný. Ničemu už nerozumím...

12. 4. 1930

Kolikrát se nechám očarovat povrchem a cítím se jako člověk. Pak se vesele družím a zcela jasně existuji. Držím se nad vodou. Dělá mi dobře vzít si výplatu a jít domů. Čas cítím, ale nevidím, a všechno organické je mně milé. Při přemítání nemyslím. Za takových dní mám zvlášť rád parky.

Nevím, co divného a ubohého je v samé podstatě městských parků, že ji tak dobře cítím, jen když necítím dobře sebe. Park je souhrn civilizace – anonymní přeměna přírody. Jsou tam rostliny, ale najdeme tam opravdové ulice. Rostou tam stromy, ale v jejich stínu jsou lavičky. Na prostranství, odkud jejich řady směřují do čtyř stran města, jsou lavičky větší a skoro vždy obsazené.

Nezavrhují pravidelnost květin na záhonech. Zavrhují však veřejné používání květin. Kdyby ty záhony byly v uzavřených zahradách, kdyby ty stromy rostly ve feudálních zákoutích, kdyby na lavičkách nikdo neseděl, měl bych se v neplodném pozorování parků čím utěšovat. Ale takhle ve městě jsou pro mě ty nalinkované, nicméně užitečné parky jako klece, v nichž barevná živelnost stromů a květin nemá než prostor k tomu, aby jej neměla, místo k tomu, aby z něho nemohla pryč, a vlastní krásu bez života, který jí náleží.

Jsou však dny, kdy právě tohle je krajina, která mi náleží a do níž vstupuji jako statista v tragikomedii. Za takových dní se mýlím, ale přinejmenším v určitém smyslu jsem šťastnější. Když se zadumám, věřím, že opravdu mám dům, domov, kam se mohu vrátit. Když se zapomenu, jsem normální, k něčemu určený člověk, který si vykartáčuje rezervní oblek a přečte si celé noviny.

Iluze však netrvá dlouho, ať proto, že netrvá, nebo že se stmívá. A barva květin, stín stromů, řady ulic a záhonů – to vše bledne a ustupuje. Nad mým omylem a nad tím, že jsem člověk, se

Všechno je stín a vířící prach, ani jiného hlasu není než zvuk toho, co vítr zdvíhá a vleče, ani jiného ticha než toho, co vítr opouští. Někteří – lehké lístky, ne tolik poutané k zemi – unikají vysoko z reje Atria a dopadnou dál než okruh těch těžkých. Jiní – téměř neviditelní, týž prach, odlišný jen při pohledu zblízka – si ustelou přímo v tom víru. Jiní pak – miniaturní kmeny – jsou vtaženi do kola a klesají tu a tam. Jednoho dne se na konci poznání věcí otevřou zadní dveře a vše, co jsme byli – smetí hvězd a duší – bude vymeteno ven, aby to, co je, začalo znovu.

Srdce mě bolí jako nějaké cizí těleso. Mozek mi prospává všechno, co cítím. Ano, je počátek podzimu, který vnáší do vzduchu a do mé duše ono bezúsměvné světlo, lemující mrtvou žlutí nezřetelné obliny nečetných mraků při západu slunce. Ano, je počátek podzimu a v té čiré chvíli je jasné poznání bezejmenné nedostatečnosti všech věcí. Nastává podzim, ano, podzim, který je nebo který bude, a předčasná únava ze všeho konání a předčasné rozčarování ze všech snů. Co mohu čekat a od čeho? A tak už svými myšlenkami kroužím mezi listím a prachem atria na nemsmyslné oběžné dráze ničeho a vyluzuji zvuky života na čistých dlaždicích, které kosé slunce pozlacuje konečností ani nevím kde.

Vše, nač jsem myslel, vše, o čem jsem snil, vše, co jsem udělal či neudělal – to vše odejde s podzimem jako vyškrtnuté zápalky povalující se po zemi nebo papíry zmuchlané do koule, anebo velká impéria, všechna náboženství a filosofie, s nimiž si při jejich vymyšlení hrály ospalé děti propasti. Všechno, co byla má duše – počínaje vším, oč jsem usiloval, až po všední dům, kde bydlím, počínaje bohy, které jsem měl, až po šéfa Vasque-se, kterého jsem také měl – to vše odejde s podzimem, všechno odejde ve lhotejné něze podzimu. Všechno odejde s podzimem, ano, s podzimem...

15. 9. 1931

Oblaka... Dnes si uvědomuji nebe; jsou totiž dny, kdy je sice nevidím, ale cítím, jelikož žiji ve městě a nikoli v přírodě, do níž patří. Oblaka... Jsou dnes hlavní realitou a znepokojují mě, jako by zatažená obloha byla jedním z velkých nebezpečí mého

osudu. Oblaka... Jejich rozběhlé, nahé shluky plynou od přístavu k Hradu, od západu k východu místy bílé, pokud se v cárech ženou jako předvoj nevím čeho; načernalé, pokud jsou pomalejší a hned se nenechají smést slyšitelným větrem; nebo pak špinavě černobílé, pokud jakoby v úmyslu zůstat tady zatmívají spíš svým příchodem než svým stínem falešný prostor rozvířaný ulicemi mezi svíravými řadami domů.

Oblaka... Existuji, aniž to vím, a zemřu, aniž to chci. Jsem interval mezi tím, co jsem, a tím, co nejsem, mezi tím, o čem sním, a tím, co ze mě udělal život, abstraktní a tělesný průměr mezi věcmi, jež nejsou nic, přičemž ani já nejsem nic. Oblaka... Jaký neklid, jestliže cítím, jaká tíseň, jestliže myslím, jaká marlost, jestliže chci! Oblaka... Plynou pořád, některá tak veliká, až se zdá – protože přes domy není vidět, nejsou-li menší, než se zdá – že zakryjí celé nebe; jiná neurčitých rozměrů, jelikož to mohou být dva oblaky spojené, nebo jeden, který se rozpůlí, aniž by to tam nahore na pozadí znavené oblohy mělo nějaký smysl; anebo ještě jiná oblaka, malá, co vypadají jako hračky nějakých mocností, nepravidelné míče v jakési nesmyslné, jednostranné hře, velice osamělá a chladná.

Oblaka... Zpytuji se a neznám se. Dosud jsem neudělal nic užitečného, ani už neudělám, co by stálo za to. Tu část života, kterou jsem nepromarnil zmatenými výklady ničeho, mařím tím, že píšu básně v próze o nesdělitelných pocitech, jimiž si přivlastňuji neznámý vesmír. Mám už dost sám sebe, objektivně i subjektivně. Mám už dost všeho, se vším všudy. Oblaka... Jsou vším, trosky výšin, dnes to jediné skutečné mezi ničádnou zemí a neexistujícími nebesy; nepopsatelné cáry nudy, kterou jim přičítám; mlha zhoustlá v bezbarvých hrozbách; špinavá vata v nemocnici beze zdí. Oblaka... Jsou jako já, zmařený přechod mezi nebem a zemí, vedená jakýmsi neviditelným hnutím, ať už z nich hřmí či ne, ať už se vesele bělají nebo černě tmavou, fikce intervalu a scestí, daleko od hluku země a bez ticha nebe. Oblaka... Dál plynou, stále plynou dál, dál budou stále uplývat v nesoustavném navíjení matných přaden v rozplynutých dálkách falešného zmařeného nebe.

je. Pak, jak existuji, s tímto přítomným vědomím sebe
roto, že je vědomím, a to přítomným, je v tomto
n celým já –, kdyby ta lampa tam kdesi nesvítla,
e zdánlivé výsadě výšky nic neukazuje. Cítím to
...n nic. Myslím si to, protože je to nic. Nic, nic,
...si noci a ticha a toho, v čem společně s tím vším jsem cosi ni-
cotného, negativního, přechodného, prostor mezi mnou a mnou,
snad zapomenutí jakéhosi boha...

18. 9. 1933

Nuda je prý neduh lidí pasivních nebo jen těch, kteří nemají co
dělat. S touto chorobou duše je to však složitější: postihuje lidi
k ní náchylné a spíš šetří ty opravdu pasivní než ty, kdo pracu-
jí nebo práci předstírají (což v tomto případě vyjde nastejno).

Nic není horšího než kontrast mezi přirozenou nádherou
vnitřního života, s jeho přirozenými Zeměmi indickými i s jeho
zeměmi neznámými, a ubohostí životní každodennosti, i kdyby
ve skutečnosti tak ubohá nebyla. Nuda se snáší hůř, když se ne-
můžeme vymlouvat na pasivitu. Nejhorší je nuda příčinnivých.

Nuda totiž není chorobou z mrzutého vědomí, že není co dě-
lat, nýbrž vážnější chorobou z pocitu, že nemá cenu nic dělat.
Pak ovšem čím víc je co dělat, tím větší nuda se musí cítit.

Kolikrát zdvihnu od svých účetních knih hlavu dočista vy-
metenou! Líp by mi bylo, kdybych jen tak lelkoval, kdybych nic
nedělal a neměl co dělat, protože pak bych z té nudy, třebaže
skutečné, aspoň něco měl. V mé nynější nudě není odpočinku
ani vznešenosti, není v ní ani pohody, v níž by bylo něco nepo-
hody: je tu jakýsi obrovský útlum ze všeho, co bylo uděláno, ni-
koli možná únava z toho, co se nemá dělat.

2. 11. 1933

Je vnitřní trápení, které se k nám vloudí tak nenápadně, že ne-
dokážeme rozlišit, je-li duševní nebo tělesné, je-li od toho, že
cítíme nicotnost života, nebo vychází-li naše indispozice z ně-
jakých organických hloubek – ze žaludku, jater či mozku. Ko-

likrát se mi běžné vědomí sebe sama zakalí v neklidě u
sedlině! Kolikrát cítím bolest existence v nevolnosti do té
nejasné, že nedokážu rozlišit, je-li to znechucenost nebo
zvěst zvracení! Kolikrát...

Moje duše je dnes smutná i tělem. Celý se bolím, paním
a paže. Jako bych ve všem, co jsem, měl revma. Na mě bylo
působí průzračný denní jas, čisté azurové nebe, nebyly by
měkkého světla. Nic mi nepomáhá svěží podzimní vínek,
jako by u vědomí vlastní osobitosti nezapomínal na léto. Nic
není ničím. Jsem smutný, ale ten smutek není ani určitý, ani
určitý. Jsem smutný tam venku, na ulici zaplněné bednami

Tyhle věty nevyjadřují přesně to, co cítím, protože patrně
čím nelze přesně vyjádřit, co někdo cítí. Snažím se však
naznačit, co cítím, tu směs různých druhů já a cizí ulice, ke
ke mně skrze můj pohled také jakýmsi důvěrným, nedefin
itelným způsobem patří, je mou součástí.

Chtěl bych žít různý ve vzdálených zemích. Chtěl bych
mřít jiný mezi neznámými prapory. Chtěl bych být prohlášen
císaře v jiných dobách, dnes lepších proto, že nejsou dnešní,
vidaných a záhadných, jen zahlédnutých ve svém kolof
Chtěl bych vše, co by mohlo zesměšnit to, co jsem, právě
to, že to zesměšňuje to, co jsem. Chtěl bych, chtěl... Vždy
je ale slunce, když svítí slunce, a je noc, když nastane
Vždycky je žal, když nás tíží žal, a sen, když nás konejší
Vždycky je to, co je, a nikdy to, co by být mělo, ne proto, že
to bylo lepší nebo horší, ale protože by to bylo jiné. Vždycky

Na ulici plné beden pracují nakladači. Se smíchem a křik
nakládá jeden po druhém bedny na vůz. Dívám se na ně sh
z okna kanceláře a na váhavých očích mi spí víčka. A cosi je
ného, nepochopitelného spojuje to, co cítím, s nakládáním
den, které vidím, jakýsi neznámý pocit mění tuhle mou zne
cenost nebo úzkost nebo nevolnost v bednu a zdvihá ji rukou
hlasitě vtipkujícího muže na vůz, který tu není. A denní světlo
pokojné jako vždy, svítí šikmo, protože ulice je úzká, na město
kde nakládají bedny – nikoli bedny, které jsou ve stínu, ale na ten
roh vzadu, kde závozníci dělají to, že nic nedělají, nazdarbůh.

19. 6. 1934

Žijeme-li trvale v abstraktu – ať v abstraktu myšlení, nebo smyšleného citění –, pak nebude trvat dlouho, a ty věci z reálného života, které bychom v souladu se sebou měli cítit nejvíce, se nám proti naší vlastní vůli a citu promění v příznaky.

Mohu být někomu velkým, opravdovým přítelem, a přece ve mně zpráva, že je nemocný nebo že umřel, nezanechá víc než vágní, neurčitý, matný dojem, který se stydím cítit. Jenom přímý pohled na ten případ, na jeho okolnosti, by ve mně vzbudil nějaký cit. Když se ustavičně žije v představách, schopnost představovat si, a zvláště představovat si skutečnost, se vyčerpá. Prožíváme-li v duchu to, co není a ani být nemůže, nakonec nedokážeme hloubat o tom, co být může.

Dnes jsem se dozvěděl, že jeden můj starý přítel, kterého jsem už dávno neviděl, ale na něhož stále upřímně vzpomínám s tím, co je podle mě stesk, leží v nemocnici a má být operován. Můj jediný jasný a pozitivní pocit byl, jak by mě otravovalo, kdybych tam za ním musel jít, a – jako ironická alternativa pro případ, že bych k té návštěvě neměl trpělivost – jak bych si vyčítal, kdybych tam nešel.

Nic víc... Tak dlouho jsem zacházel se stíny, až já sám jsem se stal stínem – v tom, co si myslím, co cítím, co jsem. Stesk po něčem normálním, čím jsem nikdy nebyl, pak pronikl do podstaty mého bytí. Nic jiného však necítím, jen to. Mně vlastně není líto přítele, kterého budou operovat. Mně vlastně není líto všech lidí, které budou operovat, všech, kteří na tomhle světě trpí a strádají. Mně je jenom líto, že neumím být někým, komu je líto.

A hned už nevyhnutelně myslím na něco jiného, a přitom nevím, co mě k tomu pudí. A s tím, co jsem nakonec nepocítil, co jsem být nemohl, se mi jako v blouznění mísí šum stromů, proudění vody do jezírek, neexistující statek... Snažím se cítit, ale už nevím, jak se cítí. Stal jsem se svým vlastním stínem, jemuž jsem odevzdal svou bytost. Na rozdíl od Petra Schlemihla z té německé povídky jsem Ďáblu neprodal svůj stín, nýbrž svou podstatu. Trpím, že netrpím, že trpět neumím. Žiji, nebo předstírám, že žiji? Spím, nebo bdím? Lehký vánek, svěže vanoucí z dnešního horka, mi dává na všechno zapomenout. Víč-

ka mě příjemně tíží... Cítím, že totéž slunce zlatí luka, kde nejsem a kde být nechci... Zprostřed městského ruchu stoupá veliké ticho... Jak je to sladké! Oč sladší by to však možná bylo, kdybych mohl cítit!...

21. 6. 1934

Pokud můžeme považovat tento svět za iluzi a přelud, potom vše, co se nám děje, budeme moci považovat za sen, za cosi, co předstíralo bytí, protože jsme spali. Tu pak se v nás zrodí jemná a hluboká lhostejnost ke všem životním nepříjemnostem a neštěstím. Ti, kdož zemřeli, zašli někam za roh, a proto už je nevidíme; ti, kdož trpí, nás míjejí jako zlý sen, jestliže cítíme, a jako nemilá představa, jestliže myslíme. A naše vlastní utrpení nebude víc než to nic. V tomto světě spíme na levém boku a ve snech slyšíme stísněnou existenci srdce.

Nic víc... Něco slunce, něco vánku, pár stromů rámuujících dálavy, touha po štěstí, lítost nad uplyvajícím dny, věda stále nejistá a pravda stále skrytá... Nic víc, nic víc... Ano, nic víc...

29. 6. 1934

Dosáhnout v mystickém stavu jen toho, co je v něm příjemného, bez jeho náročnosti; být extatikem nijakého boha, mystikem nebo zasvěcencem bez iniciace: trávit běh dní hloubáním o ráji, v němž se nevěří – to vše blaží duši, pokud ví, co je to nevědět.

Vysoko nad místem, kde jsem – tělo vprostřed stínu – plynou mlčenlivé mraky; vysoko nad místem, kde jsem – duše jata v těle – uplyvají neznámé pravdy... Vše plyne vysoko... A vše mívá ve výši jako dole, bez mraků, po nichž by zbylo víc než déšť, bez pravdy, po níž by zbylo víc než bolest... Ano, vše, co je vysoko, mívá ve výši a mívá; vše, co si lze přát, je daleko a mívá v dále... Ano, vše přitahuje, vše je vzdálené a vše mívá.

Proč vlastně bych měl vědět, ať na slunci nebo v dešti, tělo nebo duše, že také pomínu? Pro nic, jen pro tu naději, že vše je nic, a tudíž nic je vše.

26. 7. 1934

V každém duchu, není-li zrůdný, existuje víra v Boha. V žádném duchu, není-li zrůdný, neexistuje víra v nějakého přesně určeného Boha. Je to jakási existující a nemožná bytost, která všechno řídí; jejíž osobu, pokud ji má, nikdo nemůže definovat; jejíž záměry, pokud jaké jsou, nikdo nemůže pochopit. Nazýváme-li ji Bohem, říkáme tím vše, protože slovo Bůh nemá žádný přesný význam, takže o tom vypovídáme, aniž co říkáme. Atributy nekonečného, věčného, všemohoucího, svrchovaně spravedlivého nebo dobrotivého, které mu občas nalepujeme, se zase samy odlepí jako všechna zbytečná přídavná jména, stačí-li jméno podstatné. A On, jemuž pro jeho nedefinovatelnost atributy dávat nelze, je právě proto absolutním substantivem.

Táž jistota a táž nejasnost existují ve vztahu k přežití duše. Všichni víme, že zemřeme; všichni cítíme, že nezemřeme. Není to vlastně ani přání, ani naděje, co nám v temnotě přináší tu vidinu, že smrt je nedorozumění: je to hluboce niterná úvaha, která odmítá (...)

5. 6. 1914

(kopie dopisu do Pretorie))*

„Se zdravím jsem na tom dobře a mé duševní rozpoložení ku podivu není poslední dobou tak špatné. Přesto mě pořád trápí jakýsi nejasný nepokoj, cosi jako intelektuální svědění, jako bych měl na duši neštovice. Jenom tímto absurdním jazykem Vám dokážu popsat, co cítím. To všechno však v podstatě nemá nic společného s těmi smutnými stavy ducha, o nichž Vám občas píši a v nichž smutek zjevně nemá žádnou příčinu. Můj nynější stav ducha příčinu má. V mém okolí se všechno postupně vzdaluje a hroučí. Těmito dvěma výrazy nechci navodit dojem smutku. Chci jenom říci, že u lidí, s nimiž se stýkám, probíhají nebo proběhnou změny, skončí určitá životní období, a to všechno mi nějak tajemně napovídá – jako starci, jemuž umírání jeho druhů z dětství přibližuje i jeho vlastní smrt –, že také můj život se musí změnit a změnit. Všimněte si, že si nemyslím, že ta změna bude k horšímu, právě naopak. Je to však změna, a pro mě změnit se, přejít od jednoho k druhému, znamená částečnou smrt; něco z nás umírá a smutek z toho, co umírá a co mívá, se nemůže nedotknout naší duše.

Jen se podívejte: zítra odjíždí – a nikoli jen načas – do Paříže můj největší a nejdůvěrnější přítel. Teta Anica (jak vidíte z jejího dopisu) asi brzy odjede do Švýcar s dcerou, která se bude vdávat. Na delší dobu se chystá odjet do Galicie jiný můj dobrý přítel. Do Porta se zase brzy odstěhuje další mládenec, který

*) Fernando Pessoa podle svého sdělení Máriu de Sá-Carneirovi zamýšlel zařadit část tohoto dopisu, adresovaného matce do Jižní Afriky, do *Knihy neklidu*. Text skutečně označil zkratkou *L. do D. (K. n.)* (Pozn. překl.)